

MORAVSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA OLMOUC

Ústav ekonomie

Eva Daňková

Problém mezinárodní zadluženosti ve světové ekonomice

Problem international indebtedness in world's economy

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Ing. Eva Jílková, Ph.D.

Olomouc 2009

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila v ní jen uvedenou literaturu a ostatní zdroje.

Ve Velkém Týnci 7. dubna 2009

.....

vlastnoruční podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala Ing. Evě Jílkové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady při zpracování této bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1 Cíle bakalářské práce a metody použité při jejím zpracování	6
2 Podstata světové ekonomiky	7
2.1 Globalizace	14
2.2 Problémy světové ekonomiky	16
2.3 Peníze jako dluh	17
3 Mezinárodní zadluženost jako základní problém světové ekonomiky	19
3.1 Vývoj zadluženosti	20
3.2 Příčiny vzniku zadluženosti	25
3.2.3 Regionální zvláštnosti v zahraniční zadluženosti	29
3.3 Reakce na zadluženost	30
3.3.1 Nelegitimní dluhy a morální hazard	31
3.4 Důsledky krizové zadluženosti	32
3.5 Dosavadní pokusy o řešení zadluženosti	35
3.6 Používání mezinárodních pravidel	39
ZÁVĚR	41
ANOTACE	43
LITERATURA A PRAMENY	45
SEZNAM ZKRATEK	45
SEZNAM GRAFŮ	48

ÚVOD

„Daruješ-li člověku rybu, nakrmíš ho na den, naučíš-li ho lovit, dáš mu potravu na celý život.“

Čínské přísloví

Lze říci, že pouze málokteré slovo dnes vyvolává tak rozdílné představy, než právě globalizace. V průběhu svého rozvoje se každá civilizace musela vyrovnávat s různými konflikty. Tyto konflikty se postupně z malých lokálních začaly stávat globálními. Globální problémy jako skutečnost světové ekonomiky nabývají na síle a na významu zhruba od 50. let 20. století.¹ Jejich příčiny, dopady a možnosti řešení jsou předmětem zájmu jak světové ekonomiky, tak i novější vědy nazvané globalistika. Je zřejmé, že s rozšiřující se mezinárodní spoluprací a postupnou závislostí států se stále zvětšuje okruh problémů, které musíme vnímat jako celosvětové. Globální problémy se totiž týkají celé lidské civilizace, a proto jsou řešitelné pouze celosvětovým úsilím.

Protože vývoj v jednotlivých společenských subsystémech neprobíhá rovnoměrně a lineárně, znamená to, že tyto nerovnováhy ve vývoji způsobují napětí, která mohou vyústit až v různá nebezpečí. Jinak řečeno vzájemné globální působení a závislost světového hospodářství bezprostředně ovlivňují vznik a vývoj globálních problémů a stejně tak globální problémy zpětně působí na chod světového hospodářství.

Pokud nebudou celosvětové problémy včas a vhodným způsobem řešeny, mohlo by dojít až ke globální katastrofě celého lidstva. To se může týkat nejen například globální války, ale i ostatních celosvětových problémů, jako je chudoba, hladomor nebo třeba finanční problémy zaostalých zemí a problémy s životním prostředím. Dnes již zesnulý český filosof Milan Machovec uvedl, že se v nedávné době objevily hrozby jako jsou: nukleární, ekologická, narkomanická, epidemická a populační.²

Jedním z nejzávažnějších globálních problémů je mezinárodní zadluženost, kterou se zabývá tato bakalářská práce.

¹ Srov. FÁREK, J., a KRAFT, J., *Světová ekonomika za prahem nového století globálních změn*, s. 70

² Dostupný z [www: <http://www.britske-listy.cz/2005/12/29/art26306.html>](http://www.britske-listy.cz/2005/12/29/art26306.html) (cit. dne 4. 1. 2009)

1 Cíle bakalářské práce a metody použité při jejím zpracování

Předkládaná bakalářská práce se zabývá problémem mezinárodní zadluženosti ve světové ekonomice. Jejím cílem je analyzovat toto téma v rámci světové ekonomiky, zjistit a přiblížit příčiny vzniku zadluženosti, její postupný vývoj od poloviny 20. století, a také dosavadní pokusy o snížení chudoby, jako jsou strukturální úpravy jednotlivých států, strategické dokumenty, pokusy o řešení ze strany věřitelů nebo iniciativa HIPS. Řešením může být zřízení pravidel platných na mezinárodní úrovni.

V teoretické části je postupně pomocí deskripce vymezena světová ekonomika, co je to globalizace, jaké rozeznáváme problémy světové ekonomiky a jak můžeme chápat peníze jako dluh.

Praktická část je rozdělena do několika podkapitol, které se zabývají těmi nejdůležitějšími aspekty zadluženosti. Pomocí analytických postupů zkoumá co je to zadluženost, jak se vyvíjela, její příčiny, ale i jaké nové závěrečné dedukce z nich můžeme vyvodit nebo popřípadě odhadnout možnosti řešení.

Je zde použita metoda analýzy a komparace. Do jisté míry je zde využito grafického znázornění pro lepší představu o vývoji zadluženosti.

2 Podstata světové ekonomiky

Podle literatury můžeme světovou ekonomiku chápat ve dvou různých rovinách. První říká, „pojmem světová ekonomika je označována ekonomická vědní disciplína, jejímž předmětem je světové hospodářství, chápané jako globální sociálně ekonomický systém s určitými specifickými prvky a tendencemi.“³ Rovina druhá udává a zkoumá realitu. Tudíž do tohoto ekonomického systému jsou zařazeny jednotlivé státy a regiony, veškeré vztahy a vazby, které mezi nimi vznikají. Jsou zprostředkovávány mezinárodní směnou zboží, kapitálu, pracovních sil, informací i vědeckých a technických znalostí.⁴

Jistě se shodneme na tom, že aby mohla světová ekonomika vůbec vzniknout, musí být splněny některé podmínky. Rozvinutá mezinárodní dělba práce, mezinárodní obchod a světový trh a samozřejmě vznik mezinárodních hospodářských institucí a organizací. Tomu ale předcházela určitý historický vývoj. Můžeme říci, že to byl dlouhodobý proces, který ovlivňovaly dva faktory. „Prvním faktorem bylo vytvoření ekonomicky samostatných subjektů, vzniklých většinou na národních principech.“⁵ „Druhým faktorem je prohlubující se dělba práce.“⁶ Tento proces je velmi důležitý a lidskou civilizaci doprovází a ovlivňuje po celou dobu jejího působení na zemi. Vyvíjela se postupně, měla mnoho podob, ale nakonec vyvrcholila v podobě mezinárodní dělby práce. Postupně vznikají vzájemné mezistátní vazby, roste konkurenceschopnost, rozšiřuje se výroba a firmy se začínají prosazovat i na zahraničních trzích. Tím vznikla vzájemná závislost.

Ovšem, pokud se rozvíjel zahraniční obchod a spolupráce mezi jednotlivými státy, musely se stát změny i v oblasti dopravy. Svou nezanedbatelnou roli sehrál vynález železnice nebo použití parního stroje. Objevy v oblasti elektrotechniky přinesly kvalitnější přenos informací.

³ FÁREK, J., a KRAFT, J., *Světová ekonomika za prahem nového století globálních změn*, s. 6

⁴ Srov. tamtéž

⁵ KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E., a kol., *Světová ekonomika, nové jevy a aspekty*, s. 1

⁶ Tamtéž

Ekonomické úrovně jednotlivých států se tak stále zvyšovaly. Čím vyšší úroveň stát měl, tím více potřeboval další pokrok v rozvoji a hlubší zapojení do dělby práce. Tím pádem se postupně z dělby práce stává dělba práce celosvětového charakteru. Pokud státy podporují a rozvíjejí výrobu, rozvíjejí tím i rozvoj mezinárodní dělby práce. Ta je důležitou součástí propojování světových celků a mezinárodních hospodářských vztahů. Vyspělost světových ekonomik, stejně tak jako propojení na světový trh, je značně odlišné a jinak intenzivní. Některé země jsou víc otevřené a některé zase méně. Otevřenost ovlivňuje celá řada různých faktorů. Ale můžeme konstatovat, že v dnešní době již zcela uzavřené ekonomiky neexistují, protože by neudržely stejné tempo s pokrokem a vývojem světa.

Současnou světovou ekonomiku můžeme chápat jako složitý sociálně ekonomický systém. Ten se skládá z řady podsystémů, které se vzájemně propojují mezinárodními ekonomickými vztahy. Vývoj jednotlivých segmentů světového hospodářství je podmíněn stále se zintenzivňujícím procesem globalizace hospodářství a jeho života.

Protože některé země jsou větší, mají o mnoho více nerostného bohatství, ropy, dokáží lépe vést svou ekonomiku, využívat zdroje a přizpůsobovat se zesilujícímu pokroku, je tedy jasné, že musela vzniknout světová centra, kterými se staly právě tyto výše zmíněné země.

Vznik tří center světové ekonomiky

Je zřejmé, že světová ekonomika se vyvíjela postupně. Stejně tak vznikly i její tři největší centra. Proces vzniku a vývoje světové ekonomiky představuje mnohotvárný a značně odlišný proces. Vytváří výrazné odlišnosti v hospodářské úrovni jednotlivých částí. Tyto odlišnosti vznikly vlivem rozdílných, jak přírodních, kulturních, společenských, tak i politických podmínek v jednotlivých regionech. Tyto podmínky tedy určovaly konkrétní ekonomický rozvoj v jednotlivých regionech. Je tedy jasné, že největší hospodářský růst a rozvoj se začal koncentrovat do těch oblastí, kde byly nejlepší podmínky. Tyto oblasti se pak logicky staly světovými centry světové ekonomiky. Můžeme tedy říci, že rozdíly a nevyváženost rozvoje světového

hospodářství tak podnítily vývoj více center. Světová ekonomika se tak stala polycentrická.

Jako všechno, tak i světová centra vznikaly postupně v etapách. Ke konci 19. století se za světové centrum považovala Velká Británie a část západoevropského pobřeží. Vedoucí úloha se od počátku 20. století postupně přesunula do USA. Spolu se Spojenými státy začínala růst i pozice Japonska. II. světová válka však razantním způsobem rozdělení a vedoucí postavení těchto států poznamenala. Evropa a Japonsko byly válkou postiženi a tudíž i oslabeni. Naopak pozice Spojených států značně vzrostla. Po válce se však vývoj tří center definitivně zformoval do dnešní podoby. Tyto tři hlavní centra ovlivňují dlouhodobý vývoj celé světové ekonomiky. Je jasné, že vzájemná pozice mezi třemi centry se v průběhu času neustále mění, stejně tak jako vztahy a působení vzhledem k ostatním zemím, ale prvenství zůstává stále mezi těmito třemi.

V některé literatuře se můžeme dočíst, že autoři vymezují tři etapy globalizačního procesu. Za etapu první je považována doba asi 50 let před I. světovou válkou.⁷ Tato doba je charakteristická pro růst obchodu a finančních toků. Ovšem přišla II. světová válka a je jasné, že růst rychle skončil. A právě po skončení II. světové války začala etapa druhá.⁸ V této fázi se začalo opět rozvíjet to, co válka zastavila. Obnovuje se obchod a investice rostou. Toto období je také charakteristické tím, že se v něm začala utvářet dnešní podoba tzv. triády. Z Evropy se pomalu začíná utvářet celek, Japonsko těží z poválečné rekonstrukce a pomalu se dostává do předního postavení v Asii. I přesto, že nastal volný pokles náskoku, který byl získán válkou, na prvním místě se stále drží Spojené státy. Dobu od 80. let můžeme považovat za počátek třetí etapy.⁹ Etapa byla plná velkých změn a pokrok šel intenzivně dopředu. Změnila se politika, a tím pádem i světové hospodářství. Zrychlil se průběh výroby, začínaly se používat nové technologie a celkově došlo k restrukturalizaci všemožných odvětví.

⁷ Srov. CIHELKOVÁ, E., a kol., *Světová ekonomika, regiony a integrace*, s 20

⁸ Srov. tamtéž

⁹ Srov. CIHELKOVÁ, E., a kol., *Světová ekonomika, regiony a integrace*, s 21

Současnou světovou ekonomiku tvoří tedy tři hlavní centra:

- centrum severoamerické (jádrem jsou státy USA),
- centrum asijsko-tichomořské (jeho jádrem je Japonsko),
- centrum evropské (za jeho jádro můžeme považovat Evropskou unii).¹⁰

I když tyto tři světová centra krizová zadluženost netrápí, podstatným způsobem ovlivňují světovou ekonomiku a tím i státy, kterým zadluženost ubližuje.

Struktura současné světové ekonomiky

Státy po celém světě můžeme také rozdělit na několik skupin.

Tržní mechanismus vytvořil velké rozdíly v hospodářské úrovni jednotlivých zemí. Tyto rozdíly se bohužel neustále prohlubují a tím způsobují stále větší odlišnosti. Diference potom mění strukturu světové ekonomiky, a odlišuje se i postavení jednotlivých zemí v rámci celého světa. Dnešní strukturu světové ekonomiky rozděluje MMF na tři části:

- země rozvojové,
- rozvinuté země,
- transformující se ekonomiky.

Hloubku odlišností mezi těmito třemi částmi můžeme pozorovat díky různým ukazatelům. Jeden z nich je hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele.

Ovšem rozdíly mezi zeměmi se nezmenšují. Na druhou stranu se neustále zvětšují a rozvojové země tak čím dál víc zaostávají za zeměmi rozvinutými.

¹⁰ Srov. CIHELKOVÁ, E., a kol., *Světová ekonomika, regiony a integrace*, s 22

Rozvinuté země

Rozvinuté země mají jednu velkou přednost, a to vysoký životní standard. Svoje hospodářství silně orientují na rozvoj služeb a výrobků, tedy vytvářejí velkou nabídku. Průmysl má tedy na tvorbu celkového podílu produktů čím dál menší podíl a podíl zemědělství v rozvinutých státech je velmi malý. Velký význam má vysoká produktivita práce a používání těch nejvyspělejších technologií. Protože jsou centry všemožných vědecko-technických výzkumů, jejich podíl na pokroku je značně veliký.

Lidé v těchto rozvinutých zemích jsou převážně bohatí, to je způsobeno dostatkem pracovních příležitostí, které jsou v mnohých jiných zemích ve značné míře postrádány. Tím pádem mají dostatek finančních prostředků, také dobrý přístup ke vzdělání a výbornou zdravotní péči. Mohou si dovolit ty nejmodernější a nejvyspělejší technické vynálezy a všemožné pokroky v každé sféře života.

Vlády těchto zemí pomáhají ekonomikám méně rozvinutým a rozvojovým. Protože oni sami pomoc nepotřebují, mají vysokou hospodářskou úroveň a mnoho dostupných prostředků. Na principu sociální solidarity poskytují pomoc tam, kde je to zapotřebí.

Rozvinuté země můžeme rozdělit do tří skupin:

- skupina G7 (největší ekonomiky světa, měříme podle podílu na světovém hrubém domácím produktu) – skupinu tvoří sedm zemí: USA, Japonsko, Německo, Francie, Itálie, Velká Británie a Kanada¹¹
- ostatní rozvinuté ekonomiky – země západní Evropy, kromě skupiny G7, dále k nim patří Austrálie, Izrael, Kypr a Nový Zéland¹²
- asijské nově industrializované země – sem patří Jižní Korea, Tchaj-wan, Singapur a Hongkong¹³

¹¹ Srov. KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E., a kol., *Světová ekonomika, nové jevy a aspekty*, s. 7

¹² Srov. tamtéž

¹³ Srov. tamtéž

Transformující se země

Do této kategorie zemí řadíme střední a východní Evropu, Rusko, kavkazské a středoasijské republiky bývalého Sovětského svazu a také Mongolsko.¹⁴ Tyto země mají jeden společný charakteristický prvek a tím je proces hospodářské přeměny. Tato přeměna spočívala v tom, že se odstupovalo od centrálně plánované ekonomiky (omezeno působení trhu, o produkci rozhoduje stát) k tržní ekonomice.

Jistě je pro všechny zřejmé, že k těmto transformujícím ekonomikám se řadí spolu s Rakouskem, Slovenskem, Polskem a dalšími státy střední Evropy i Česká Republika.

V dnešní době z centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní přechází více států než ty, které řadíme do této kategorie. Ovšem jejich hrubý domácí produkt není tak velký, aby byly do této skupiny zařazeny, tudíž je stále považujeme za země rozvojové. (ČR byla také donedávna považována za rozvojovou zemi)

Rozvojové země

Poslední velmi významnou skupinou jsou státy rozvojové, zejména s ohledem na téma zpracovávané bakalářské práce, neboť rozvojové země jsou ty nejproblematictější. „Podle regionálního hlediska se rozvojové ekonomiky člení na země Afriky, Asie, Středního východu a Latinské Ameriky.“¹⁵ Společně se zde nacházejí státy opravdu nejchudší. Jejich hrubý domácí produkt je opravdu ještě nižší než 1 dolar na obyvatele na den, což jak určitě přiznáte, není nijak závratná částka. Spolu s nejchudšími státy zde najdeme velmi bohaté ropné země. Můžeme říci, že jde o velmi rozdílnou skupinu.

Životní úroveň obyvatel těchto zemí je mnohem nižší než v zemích rozvinutých. Právě země rozvojové trápí největší krizová zadluženost. Většina je odkázána na humanitární pomoc, na dovoz modernějších technologií a vědeckých poznatků. Ovšem realita je mnohem horší. Jelikož se situace nejchudších zemí stále zhoršuje. Nízká životní

¹⁴ KUNEŠOVÁ, H., CIHELKOVÁ, E., a kol., *Světová ekonomika, nové jevy a aspekty*, s. 8

¹⁵ Tamtéž

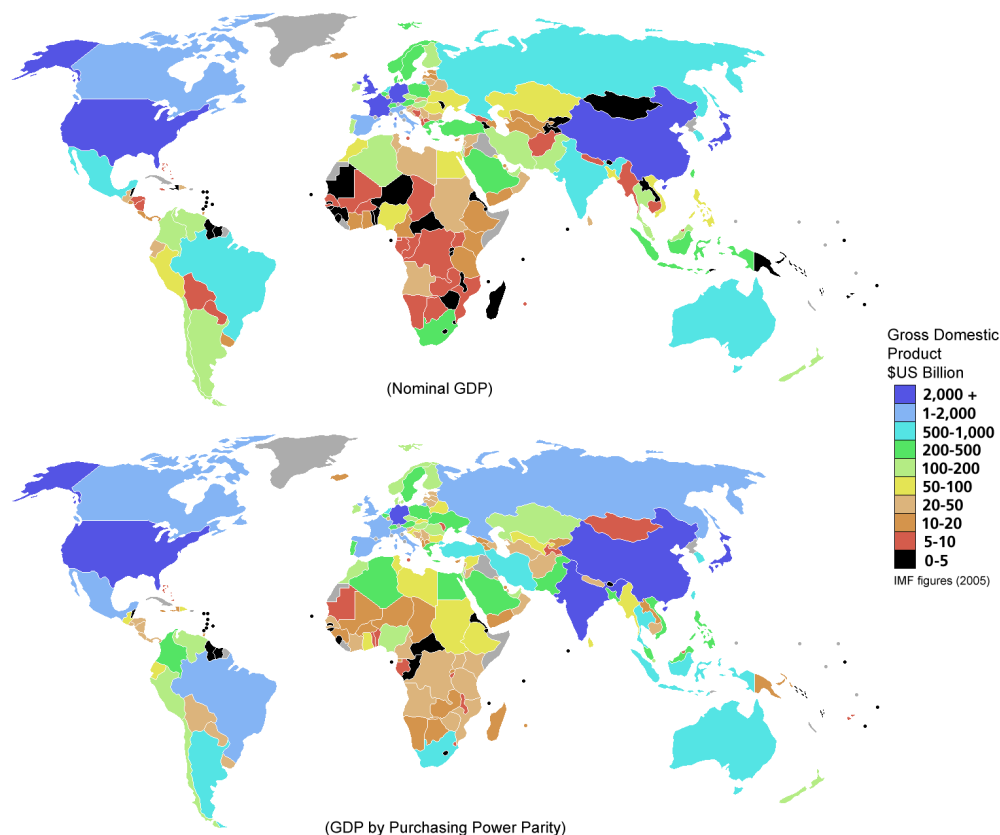
úroveň a technologická vyspělost neumožňuje držet krok s ostatními státy a úspěšně se uplatňovat na mezinárodním trhu. Na mnoha místech proto dochází k ničení přírodního bohatství a bohužel i lidských zdrojů.

Obrovským problémem těchto zemí je, že finanční prostředky, které jsou jim poskytnuty, jsou velmi často využívány neefektivně. Vkládat by se měly do investic nebo na podporu rozvoje, ale místní vlády je buď rovnou spotřebují a nebo v některých případech je použijí na nákup zbraní.

Školství i zdravotnictví je na katastrofální úrovni. Obyvatelstvu není mnohdy zajištěno ani základní vzdělání, tudíž do procesu nemohou plynout nové nápady, inovace. Ve zdravotnictví je sice poskytována humanitární a charitativní pomoc, ale to může často vést ke ztrátě lidí motivovat sami sebe, a naopak nevede k dlouhodobému řešení takto závažné situace.

Řešení situace je a bude s největší pravděpodobností problematické. Jednotlivá pomoc vyspělých zemí nepomáhá, tudíž bude potřeba spojit síly a uskutečnit nějaký radikální koordinovaný zásah, který by pomohl zlepši úroveň zemí a zrovnoprávnit vztahy uvnitř.

Graf č. 1: Hrubý domácí produkt a rovnost kupní síly za rok 2005

Zdroj:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Hrub%C3%BD_dom%C3%A1c%C3%AD_produkt (6. 4. 2009)

2.1 Globalizace

Autoři, kteří popisují globalizaci se v mnoha názorech liší. Jedna z definic o globalizaci říká: „Globalizace je termín používaný k popisu změn ve společnosti a ve světové ekonomice, které jsou důsledkem dramatického vzrůstu mezinárodního obchodu a sblížení kultur.“¹⁶ Můžeme tedy říci, že je to soubor ekonomických, technologických, sociálních, kulturních a politických aspektů, které jsou propojeny navzájem a také se ovlivňují. Zvládnutí těchto procesů a také nejruznějších reakcí představuje celosvětové úsilí a spolupráci.

¹⁶ Dostupný z [www: <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/129791-globalizace>](http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/129791-globalizace) (cit. dne 9. 2. 2009)

Globalizace je proces přirozený a z velké části je velice užitečný. Může ale i uškodit. Vlivem globalizace se malé a mnohdy zanedbatelné problémy staly velkými hrozbami pro celou světovou populaci. Můžeme tedy konstatovat, že všechno co považujeme za dobré nemusí mít vždy pozitivní důsledky. Dobrým příkladem může být právě mezinárodní zadluženost. Jelikož hospodářství se začalo stále více propojovat, začaly na to doplácet země, které nemají takové možnosti produkce a dostatek kapitálu. Jejich úroveň se začala stále více snižovat. Nikoho nepřekvapí, že v posledních několika desetiletích se zrychlil růst mezinárodního obchodu, vzrostl objem zahraničních investic a asi největší vzrůst zaznamenaly mezinárodní finanční transakce. Konečným důsledkem je právě krizová zadluženost některých států.

Ovšem právě v souvislosti s mezinárodní zadlužeností nás bude spíše zajímat globalizace světové ekonomiky. Na internetu lze najít tuto definici: „Globalizací se zkráceně nazývá teorie globálního ekonomického růstu podle níž extenzivní rozvoj vyspělých zemích ve svém důsledku způsobuje i zvýšení životní úrovně a zmírnění chudoby v rozvojových zemích. Oponenti a odpůrci globalizace v tomto významu upozorňují na to, že sociální rozdíly se naopak prohlubují a že proti chudobě ve třetím světě musí vyspělé země bránit aktivní podporou místního drobného podnikání a zmenšením ekologických dopadů průmyslu v rozvinutých zemích, které jejich situaci zhoršují.“¹⁷

Jinými slovy můžeme říci, že globalizace světové ekonomiky spočívá v propojení světových trhů a také zapojení národních ekonomik do celosvětových vazeb. V této souvislosti jsou jedním z nejdůležitějších nadnárodních společností, které mohou působit až nad možnosti státu. Další důležitou součástí ekonomické globalizace je pohyb kapitálu na světových burzách, ten může ovlivňovat nejen chování trhu, ale také světové měny.

¹⁷ Dostupný z www: <<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/129791-globalizace>> (cit. dne 9. 2. 2009)

2.2 Problémy světové ekonomiky

Jak již bylo řečeno v úvodu práce, problémy světové ekonomiky mají celosvětový charakter a ovlivňují veškerou lidskou populaci ve všech možných směrech. Tyto problémy se začaly objevovat až po té, co se sjednotilo světové hospodářství, tedy po druhé světové válce. Řešitelné jsou pouze na bázi celosvětové spolupráce a pomoci.

Tyto problémy vznikají proto, že se lidské civilizaci nedaří nejenže najít, ale v důsledku toho ani aplikovat mechanismy, které by tlumily negativní dopady nerovnovážné závislosti a vývoje jednotlivých zemí a skupin zemí.

A protože problémů, které trápí celou lidskou populaci je v dnešní době poměrně velké množství, rozdělujeme je do několika následujících skupin.

Klasifikace globálních problémů

V dnešní době se nejčastěji hovoří o devíti celosvětových problémech, které odborná literatura dělí na tři základní skupiny. Jsou to: „intersociální, ekosociální a antroposociální.“¹⁸

Problémy ekosociální vycházejí z toho, že jsou porušeny vazby mezi lidskou společností a přírodou (relace člověk – příroda). Řadíme sem problémy:

- populační,
- ekologické,
- potravinové,
- surovinové,
- energetické.¹⁹

¹⁸ Dostupný z www: <<http://www.blisty.cz/2005/12/29/art26306.html>> (cit. dne 24. 1. 2009)

¹⁹ Tamtéž

Problémy, které se týkají budoucnosti člověka nazýváme jako antroposociální. Řadíme sem všemožné lidské problémy jako:

- sociální,
- humanitní,
- kulturní.²⁰

Ty se pak dělí do dalších 10 – 15 skupin problémů. Mohou to být například otázky absolutní chudoby, nekontrolovatelné mezinárodní migrace nebo také terorismus.

Do skupiny první a to intersociální, řadíme problémy jako:

- problém mezinárodně ekonomických vztahů,
- problémy války a míru,
- problémy sociálně ekonomické zaostalosti,
- problém mezinárodní zadluženosti.²¹

„Intersociální problémy vznikají ve vzájemných vztazích mezi lidmi (relace člověk - člověk) a jsou spojeny se zásadním střetem zájmů různých společenských a ekonomických skupin a systémů.“²²

Z této skupiny je důležitý problém mezinárodní zadluženosti. Je to hodně aktuální a už dlouho neřešitelný problém, který má díky svému globálnímu charakteru vliv na všechny druhy ekonomik.

2.3 Peníze jako dluh

Mnoho lidí, firem, ale i států, se obává jedné stejné věci. Tou obavou jsou dluhy. Vždy, když banka vytvoří novou půjčku, je vytvořen nový bankovní úvěr, nový vklad a tím i úplně nové peníze. Proces, kterým banky vytvářejí peníze je neuvěřitelně jednoduchý.

²⁰ Dostupný z www: <<http://www.blisty.cz/2005/12/29/art26306.html>> (cit. dne 24. 1. 2009)

²¹ Tamtéž

²² Tamtéž

Ale co jsou to vlastně peníze? Někteří si mohou představit mincovny razící mince a tiskárny tisknoucí peníze. Ale tak jednoduché to opravdu není. V podstatě jsou každodenně vytvářeny obrovským množstvím bank.

Jak už to bývá nejen u půjček, ale i u mnoha dalších věcí, podpis dlužníka je velice důležitý, ale také závazný. Na smlouvě o půjčce je příslibem splatit nejen půjčku, ale i úrok. Můžeme proto říci, že nové peníze jsou dnes okamžitě pokládány za dluh. Celkové množství peněz, které mohou být vytvořeny, má jen jednu skutečnou mez. Touto hranicí je celková úroveň dluhu.

Mnoha zemím po celém světě byly takovéto půjčky poskytnuty. Půjčky nejen ze strany bank, ale i jiných organizací či věřitelů. Ovšem stalo se to nejhorší. V jejich silách nebylo dluhy splácet a tak stále rostly a rostly. Bohužel zadluženost některých států je v dnešní době tak vysoká, že je zřejmé, že tyto peníze nikdy nesplatí.

I když se půjčky a dluhy spojené s nimi mohou ze začátku zdát poměrně neškodné, jsou schopné napáchat škody obrovských rozsahů.

3 Mezinárodní zadluženost jako základní problém světové ekonomiky

Lze se shodnout, že „mezinárodní zadluženost je jedním z nejsložitějších problémů, které nyní stojí před světovou ekonomikou.“²³ Zadluženost je jeden z mnoha nejpálčivějších problémů, s nímž se potýkají nejen málo rozvinuté země. Je zřejmé, že dluhy ze kterých pramení nedostatek kapitálu, omezují společnost jednotlivých států v přístupu ke vzdělání a základním životním potřebám a tím zhoršují nejenom ekonomický rozvoj, ale také status zadlužených zemí. Dále je jasné, že komplikují celosvětovou rovnováhu finančního a platebního systému, a to má za následek negativní dopady na měnovou stabilitu. Brzdí mezinárodní ekonomickou spolupráci a integraci a jsou příčinou ekonomické asymetrie mezi jednotlivými skupinami zemí.

Shodneme se jistě na tom, že zadluženost je hodně obtížný problém a mnoho institucí a organizací se ho snažilo a i v dnešní době snaží vyřešit. „Již dvacet let se mezinárodní finanční instituce, OSN, vlády rozvinutých států, rozvojové země i nevládní organizace pokoušejí hledat řešení, zatím jen s malými úspěchy.“²⁴

Díky neustálým půjčkám a nedostatku kapitálu se „vnější dluhy od 70. let minulého století dostávaly na prominentní místo v hierarchii problémů světového hospodářství a mezinárodních vztahů. Z původně národního či regionálního fenoménu prorůstaly do globální dimenze a doléhají na všechny hlavní skupiny zemí.“²⁵ Neustále se zvyšující zadluženost ohrožuje nejen v těchto hlavních zemích, ale v podstatě celosvětovou stabilitu platebního systému a brání úspěšnému rozvoji mezinárodní spolupráce. Ve značné míře jsou pro zadluženost příznačné rozvojové země, kde byla překonána únosná hranice dluhů. To pro tyto země jen přineslo složité situace a hrozbu ztráty růstu.

²³ Dostupný z [www: <http://dumfinanci.cz/ekonomika/mezinarodni-zadluzenost-jako-globalni-problem>](http://dumfinanci.cz/ekonomika/mezinarodni-zadluzenost-jako-globalni-problem) (cit. dne 26. 1. 2009)

²⁴ Dostupný z [www: <http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=226&idArt=19>](http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=226&idArt=19) (cit. dne 26. 1. 2009)

²⁵ FÁREK, J., a KRAFT, J., *Světová ekonomika, za prahem nového století globálních změn*, s. 82

Ovšem dluhům čelí nejen rozvojové země, ale ve značné míře i ty ekonomiky rozvinuté, a to ve dvou směrech. Na straně jedné jako věřitelé, před nimiž stojí potřeba přehodnotit postupy k řešení dluhového závazku postižených zemí a k poskytnutí pomoci rozvojovým zemím.²⁶ Na straně druhé z pozice skrytých a nashromážděných dluhových možností nebo rizika, které je obsaženo v růstu budoucích závazků státu a v dlouhotrvajících rozdílech platebních bilancí.²⁷

Bezprostředně tím nejakutnějším a nejaktuálnějším jevem je zadluženost velkého množství rozvojových zemí. Bez ohledu na to, že s tímto problémem mají různé mezinárodní organizace, mnoho uznávaných ekonomů a také vlády mnoha států mnoholeté zkušenosti a věnovali mu mnoho rozsáhlých studií, není tato problematika doposud zcela zvládnuta. Zatím neustále setrvává hrozba dalších zvrátů a trápí nás otázka jaké máme možnosti východisek, různých reformních kroků a také jakou úlohu hrají mezinárodní organizace v prevenci dluhových krizí, a zda nám mohou pomoci.

3.1 Vývoj zadluženosti

Vývoj zadluženosti v průběhu 20. století lze rozdělit do několika etap.

Etapy vývoje zadluženosti:

- 50. a 60. léta
- 70. léta
- 80. léta
- 1982 až konec 90. let

²⁶ Srov. FÁREK, J., a KRAFT, J., *Světová ekonomika, za prahem nového století globálních změn*, s. 82 - 83

²⁷ Srov. Tamtéž

50. a 60. léta

„Dnešní podoba mezinárodní zadluženosti se vytvářela postupně v meziválečném a těsně poválečném období. 50. a 60. léta byla ve světovém tržním hospodářství obdobím stabilizace. Dostatek volného podnikatelského i zápůjčního kapitálu vytvořil atmosféru bezstarostnosti.“²⁸ Můžeme říct, že kapitálový trh, který se rozšiřoval takřka bez problémů, tak pokrýval různé problémy rozvojových zemí.

Ovšem nastal zlom. Půjčky a úvěry poskytované rozvojovým zemím byly často využívány nesprávným způsobem. A to na administrativu, armádu, spotřební účely a na krytí schodku běžných účtů platebních bilancí,²⁹ které nebyly zas až tak důležité. Díky této chybě se ze zadluženosti začal postupně stávat problém celosvětového charakteru. Ovšem ne všechny půjčky byly použity neefektivně, některé skutečně podpořily modernizaci a strukturální přestavbu rozvojových ekonomik, ale bylo jich opravdu málo.

Jeden ze zásadních zvrátů světového hospodářství byl pád zlatého standardu. Zlatý standard je klasický systém peněžního oběhu, za jehož základ je považováno zlato. Umožňoval zemím měnit v USA americké dolary za zlato v kurzu zlata.³⁰ Po jeho pádu se hodnota papírové měny určuje kurzem na burze.

A tak se začalo obchodovat pomocí měny. Její cena se určovala podle nabídky a poptávky a ne podle stavu národní ekonomiky. Protože chudé země neměly skoro žádné možnosti jak by mohli ovlivnit výši své měny, za niž musely nakupovat dolary nebo eura, a tak se jejich situace rozhodně nelepšila.

²⁸ Dostupný z [www: <http://dumfinanci.cz/ekonomika/mezinarodni-zadluzenost-jako-globalni-problem>](http://dumfinanci.cz/ekonomika/mezinarodni-zadluzenost-jako-globalni-problem) (cit. dne 27. 1. 2009)

²⁹ Tamtéž

³⁰ Srov. AULICKÁ, H., PROCHÁZKA, M., a kol., *Všeobecná encyklopedie: 8. svazek*, s. 455

70. léta

Ovšem přišla 70. léta a s nimi obrovská změna. Nastal ropný šok a ten měl za následek i celosvětovou krizi. Je samozřejmé, že pro některé rozvojové země, především členy kartelu OPEC, znamenal tento desetinásobný cenový vzrůst ropy rapidní zvýšení ekonomické úrovně.³¹ Ovšem pro země rozvinuté a především rozvojové, které nebyly exportéry to dobrá zpráva rozhodně nebyla.

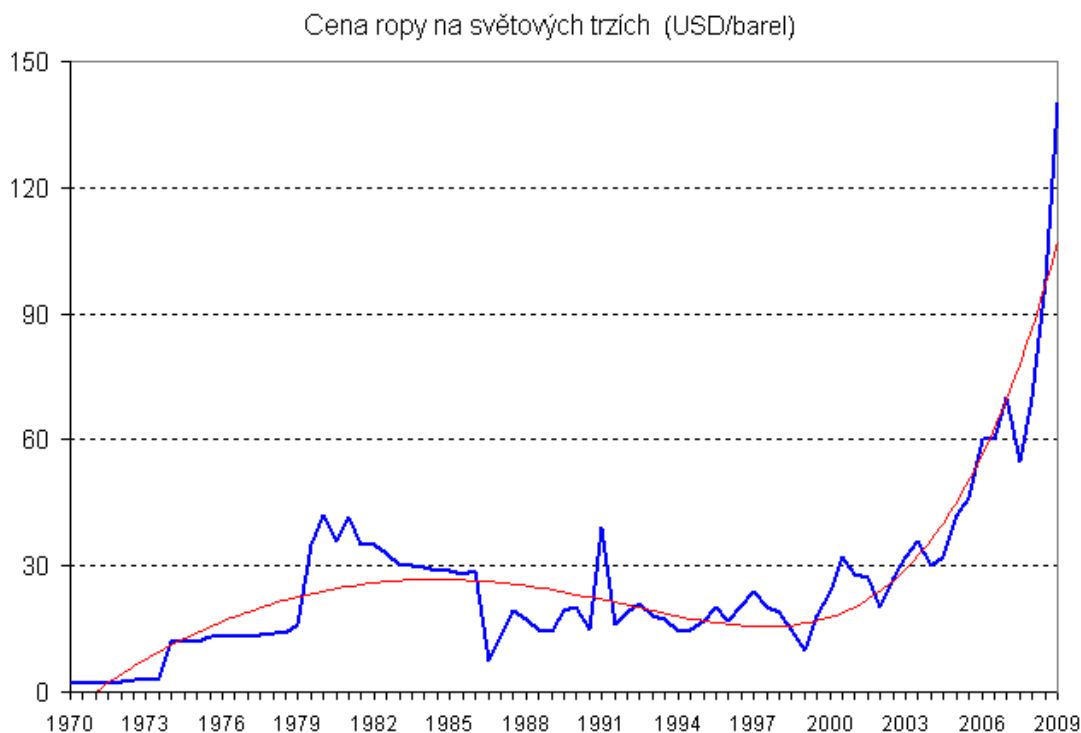
Během sedmi let však došlo až k šestadvacetinásobnému zvýšení ceny ropy. Aby toho nebylo málo, začaly navíc klesat ceny ostatních surovin a to pro rozvojové země nebylo dobré znamení. Jejich ekonomiky byly závislé především na vývozu surovin a jen zřídka na produkci.³² Jistě si všichni dokážeme představit jaké důsledky to pro tyto země mělo. Do hospodářství jim plynulo méně peněz a tak se stále více zadlužovaly.

Na následujícím grafu vidíme, že kolem roku 1980 se cena ropy opravdu rapidně zvýšila. V roce 1987 zaznamenala propad na nízkou hranici, ale v roce 1991 opět stoupla na stejnou výši. Během roku spadla na původní výši a až do roku 1998, kdy došla k dalšímu snížení, udržovala zhruba stejnou výši. Od roku 1999, až na několik málo poklesů a následných vzrůstů, cena ropy stále rostla.

³¹ Dostupný z [www: <http://dumfinanci.cz/ekonomika/mezinarodni-zadluzenost-jako-globalni-problem>](http://dumfinanci.cz/ekonomika/mezinarodni-zadluzenost-jako-globalni-problem) (cit. dne 29. 1. 2009)

³² Dostupný z [www: <http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=226&idArt=19>](http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=226&idArt=19) (cit. dne 30. 1. 2009)

Graf č. 2: Cena ropy na světových trzích od 1970 do 2009

Zdroj: <http://www.euroekonom.cz/grafy-energie-data-img.php?type=cena-ropy> (25. 3. 2009)

70. léta nebyla jen obdobím ropného šoku, ale i obdobím, kdy celková suma dluhů několikanásobně vzrostla a problém se tak změnil v globální. K rozvoji rozvojovým zemím nepomohlo ani poskytování nemalých dodatečných fondů, protože aniž by si to kdokoliv uvědomil, v konečném důsledku jim tato pomoc nesmírně uškodila. Soukromé banky začaly poskytovat ohromné množství úvěrů a půjček, neměly však potřebné záruky, že se jim peníze vrátí. Víra v to, že ekonomický růst těchto zemí se bude i nadále zvyšovat, zmizela v nedohlednu. Zadluženost nezadržitelnou rychlostí stoupala výš a výš.

Poté co západní země, které se v té době také potýkaly s krizí, uzavřely trhy pro dovoz zboží z rozvojových zemí, krize zesílila. Pro rozvojové země to znamenalo obrovskou ztrátu přílivu kapitálu. Úroveň těchto zemí začala rapidním způsobem klesat.

80. léta

Na počátku 80. let, kdy probíhala nová vlna zbrojení, se úrokové sazby na mezinárodních kapitálových trzích zásadním způsobem zvýšily. To mělo nepříjemný následek globálního charakteru. Došlo nejen ke snížení dostupnosti dalších úvěrů, ale také k zdražení těch stávajících dluhů. Jelikož ceny vývozních surovin a plodin stále klesaly a cena ropy se neustále zvyšovala, nemohly tak mnohé země splácet stále narůstající částky svých dluhů.

1982 až konec 90. let

V důsledku zvyšování dlužných částek nastal zlom. Jako první, a to v roce 1982, Mexiko veřejně oznámilo, že není schopné krýt splátky svých dluhů a s tím související úroky.³³ Zanedlouho po Mexiku s tímto oznámením přišly i další státy. Byly to latinskoamerické země, například Argentina, Brazílie a Chile.³⁴

Suma všech dluhů překročila v roce 1987 „magickou“ hranici 1000 miliard dolarů.³⁵ V další době stále rostla a nikoho jistě nepřekvapí, že na konci 90. let vzrostla až na 2 500 miliard dolarů.³⁶ Můžeme tedy říci, že v rozvojových zemích se tempo růstu poněkud zpomalilo, ale naopak u bývalých zemí RVHP vzrostlo.³⁷ Přes toto všechno si rozvojové země, které se řídily radou mezinárodních finančních institucí, půjčovaly další peníze. Ty jim měly sloužit na splácení starých dluhů. Tak jim vznikly dluhy nové a tím se ale pomalu dostávaly do ještě větší dluhové a finanční krize.

Dnes je více než jasné, že většina rozvojových zemí své závazky nemůže nikdy splnit, protože naopak rozvojový svět si vynucuje stále nové půjčky.

³³ Srov. FÁREK, J., a KRAFT, J., *Světová ekonomika, za prahem nového století globálních změn*, s. 84

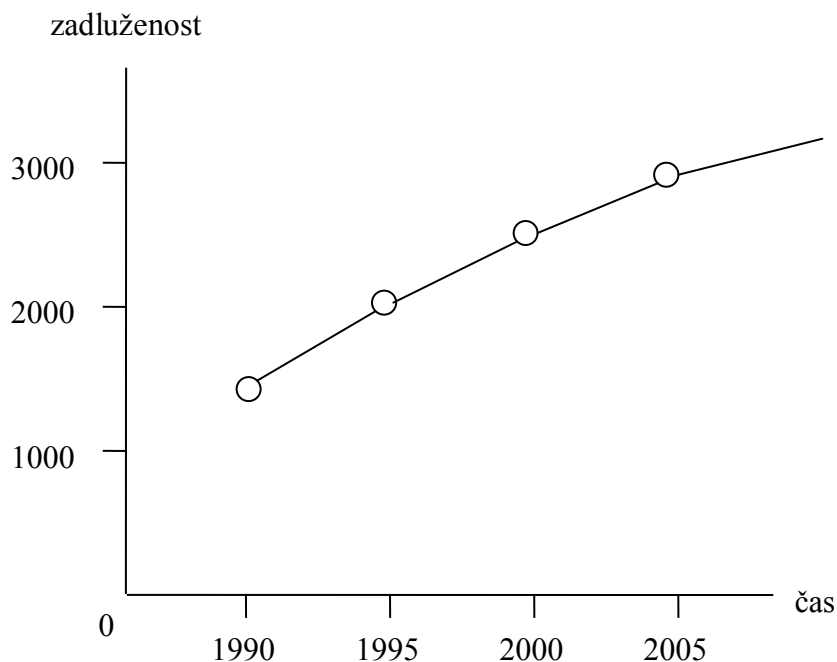
³⁴ Srov. tamtéž

³⁵ Dostupný z [www: <http://www.vipmag.cz/finance/80-mezinarodni-zadluzenost-globalni-problem>](http://www.vipmag.cz/finance/80-mezinarodni-zadluzenost-globalni-problem)
(cit. dne 2. 2. 2009)

³⁶ Tamtéž

³⁷ Tamtéž

Graf č. 3: Vývoj objemu vnějšího dluhu (v mld. USD)

Zdroj: FÁREK, J., a KRAFT, J., *Světová ekonomika, za prahem nového století globálních změn*, s. 84

Na první pohled je zřejmé, že výše celkové zadluženosti se neustále zvyšuje. Z grafu vidíme, že v roce 1990 byl vnější dluh v rámci celého světa okolo 1550 mld. USD, do roku 1995 se zvedl na 2000 mld. USD a v roce 2000 stoupl až na 2500 mld. USD. V roce 2005 vystoupal až k neuvěřitelným 3000 mld. USD.

V posledních letech se růst zadluženosti sice trochu zpomalil, ale z grafu je na první pohled vidět, že zadluženost nejen stále rostla, ale můžeme skoro jistě předpokládat, že v budoucnosti se bude neustále zvyšovat.

3.2 Příčiny vzniku zadluženosti

Zadluženost, tak jak ji známe dnes, měla mnoho příčin svého vzniku. Určitě není tajemstvím, že se jim v některých případech určitě dalo předejít.

Ovšem tak jednoduché to opravdu není. Příčiny zadluženosti měly charakter vnitřní i vnější. Tedy působení vnějších vlivů na finanční situaci státu, kterým se zabránit nedalo, tak i problémy uvnitř státu, za které si každý stát nese svou vlastní odpovědnost.

Vnější příčiny zadluženosti:

- pouhé využívání zdrojů,
- pozdní investice do projektů a rozvoje,
- poskytování rozsáhlých půjček,
- pád Amerického zlatého standardu,
- ropná krize,
- dobrá dostupnost úvěrů.

První příčiny vzniku zadluženosti se začaly objevovat již v meziválečném období. Některé mocnější státy si pomalu začaly uvědomovat, že pouhé využití zdrojů ke stabilní politice nevede. A tak začaly investovat především do projektů pro rozvoj. Ovšem k jejich velké smůle si to uvědomily příliš pozdě. I když byl tento krok správným směrem, v důsledku pozdního rozhodnutí neměl očekávané výsledky, a je považován za jeden ze zárodků krizové zadluženosti.

K hromadění dluhů, které vedlo až k tomuto skoro neřešitelnému problému začalo pomalu docházet již v šedesátých letech minulého století. Tehdy vládla poměrně bezstarostná atmosféra. Prostředky se velmi často získávaly ze zahraničí a zpravidla byly dostupné bez jakékoliv závaznosti. Jejich využití bylo například v administrativě, pro prestižní projekty nebo na pokrytí platebních deficitů. V této době i mnoho politiků a ekonomických expertů věřilo v rozvojové země, v jejich silné hospodářství a v to, že sem jim podaří splatit veškeré dluhy. Byli si zcela jisti, že nejenže mohou, ale také zvládnou rychle a bez větších komplikací vybudovat prosperující hospodářství v mnoha zemích. Vše mělo proběhnout za pomoci vypůjčeného kapitálu. Bohužel tuto jasnou vizi měly i mnohé mezinárodní finanční instituce. Žily v přesvědčení, že díky nově vybudovanému hospodářství země výrazně zvýší svůj vývoz a příjmy z této akce

umožní v průběhu několika desetiletí splatit všechny dluhy. A proto instituce jako OSN nebo Světová banka začaly poskytovat rozsáhlé půjčky a nejrůznější podpory na investice do zemědělství, dopravní infrastruktury a těžebního průmyslu.

Za vnější příčinu můžeme také považovat již zmíněný pád Amerického zlatého standardu, který měl vést k posílení stability měn a rozvíjet poválečnou situaci v zemích, ale o něm byla již zmínka v předešlých kapitolách. Jak již bylo zmíněno dříve, v sedmdesátých letech přišla ropná krize. Ta především pro vývozce znamenala dobré vyhlídky, ale země, které ropu nevyvážely se do dluhů dostaly velice snadno. Protože byla poměrně široká dostupnost úvěrů, začaly je v hojné míře využívat. Tím samozřejmě vznikl závazek splatit úroky. A dluhy se tak stále navyšovaly.

V druhé polovině sedmdesátých let se začal rapidně zvyšovat počet dlužnických zemí a tím i celková velikost dluhů. Mezi ekonomikami různých zemí začaly vznikat obrovské rozdíly a tím se začala snižovat jejich konkurenceschopnost a boj o přední místo na celosvětovém žebříčku byl stále těžší. Pokud se nad tím zamyslíme hlouběji, můžeme bez jakýchkoliv problémů konstatovat, že kořeny tohoto dluhového problému jsou v nesouladu s hospodářskými procesy uvnitř jednotlivých států vůči tomu, co požaduje světová výroba a trh.

Vnitřní příčiny zadluženosti:

- malá úspora kapitálu,
- korupce,
- politické problémy,
- nízká kvalita bank,
- rozdělení světa.

Není pochyb, že při růstu dluhů působilo mnoho i vnitřních faktorů. Například faktory sociální, ekonomické, také politické poměry zemí nebo strategie jejich rozvoje.³⁸ Země, které měly malou úsporou kapitálu a vysoké ztráty byly závislé na vnějších

³⁸ Srov. FÁREK, J., a KRAFT, J., *Světová ekonomika, za prahem nového století globálních změn*, s. 84

zdrojích. Nejhorší bylo, že jejich závislost stále rostla a mnohé z nich splácely dřívější závazky čerpáním nových půjček. Tím se dostaly do tzv. dluhové pasti. A jak je známo, z pasti lze těžko uniknout.

Tím to ale neskončilo. V 80. letech dluhová krize poznamenala i země Latinské Ameriky. V následujících několika letech se vrátila opakovaně nejenom do tohoto regionu, ale s finančními problémy se začaly potýkat i země jihovýchodní Asie. Jako první přišlo na řadu Thajsko, a to v roce 1997.³⁹ Po něm následovaly Malajsie, Indonésie, Filipíny a Korea. Dokonce v roce 1998 se do krize dostalo i Rusko. Je zřejmé, že takovéto důsledky zadluženosti se projevovaly dosti nepříznivým vývojem všech postižených zemí. Sítila závislost na vnější ekonomické prostředí.

Můžeme tedy říci, že zadluženost odrazuje příliv kapitálu a nejrůznějších investic ze zahraničí. Zabraňuje tím jak rozvoji země, tak i zbavení se dluhových obtíží. Varovným signálem této krize byla dlouhodobá převaha čistého přílivu úvěrů na odlivem splátek a s nimi souvisejících úroků, který se objevoval od roku 1985.⁴⁰

Svou nezanedbatelnou roli zde sehrála i korupce, což nikoho jistě nepřekvapí. S korupcí jsme se mohli setkávat v minulosti, v dnešní době a nikdo jistě nebude proti, když si dovolím konstatovat, že ji můžeme očekávat i v letech následujících. Právě díky ní byly často financovány ekonomicky nepřínosné projekty. Z těch měly zisk pouze dodavatelské firmy v průmyslových zemích a nevládní organizace v přijímacích zemích.

Dost velkým problémem bylo, že většina méně ekonomicky rozvinutých zemí se sama potýkala s politickými problémy. Byly to především diktatury nejrůznějších typů. Tyto režimy neváhaly využít pomoci a úvěrů, které jim byly poskytnuty. Ovšem nikoliv na rozvoj země a hospodářství, ale především na podporu armády nebo pro svoji vlastní spotřebu. Je nám jistě jasné, že takovéto země se zlepšení jistě nedočkaly, naopak se u nich krize ještě prohloubila.

³⁹ Srov. FÁREK, J., a KRAFT, J., *Světová ekonomika, za prahem nového století globálních změn*, s. 85

⁴⁰ Srov. tamtéž

K těmto obecným příčinám krize můžeme přiřadit i nízkou kvalitu místních bank, institucí kapitálového trhu, pomalé tempo inovací a nesoulad mezi obchodní a kapitálovou otevřeností jednotlivých zemí.⁴¹

Lze tedy konstatovat, že v každém regionu existují odlišnosti vzniku krizové zadluženosti. Někde souvisejí do určité míry se stupněm zapojení se do světového hospodářství nebo s úrovní rozvoje zemí, dále také s rozpočtovou politikou, se způsobem jakým byly využity vypůjčené zdroje a v neposlední řadě také s přírodními podmínkami.

Svoji nezanedbatelnou roli sehrálo i rozdělení světa. Mocnosti podporovaly spřátelené režimy a předcházely si je jejich shovívavou úvěrovou politikou.

3.2.3 Regionální zvláštnosti v zahraniční zadluženosti

Zájem některých lidí mohou upoutat především odlišnosti příčin vzniku zadluženosti v latinskoamerických zemích a zemích jihovýchodní Asie.

Typickými příznačnými rysy zadluženosti pro země Latinské Ameriky jsou:

- objem vnějšího zadlužení připadl veřejnému sektoru (o 30% převažoval podíl veřejného a státem garantovaného dluhu nad podílem asijských zemí),
- krize zpravidla začínaly finančními obtížemi vlád než soukromých subjektů,
- zahraničně obchodní uzavřenost a neschopnost získat prostřednictvím obchodů zdroje na dluhy,
- převazuje podíl cizoměnových závazků ve veřejné struktuře,
- citlivost vůči změnám měnového kurzu.⁴²

Pro asijské státy jsou příznačnými:

- krize vypukly v období prosperity a stálého přílivu kapitálu,
- neefektivní využívání finančních zdrojů,

⁴¹ Srov. FÁREK, J., a KRAFT, J., *Světová ekonomika, za prahem nového století globálních změn* s. 85

⁴² Srov. FÁREK, J., a KRAFT, J., *Světová ekonomika, za prahem nového století globálních změn*, s. 86

- bezprostřední impuls – náhlý obrat toků kapitálu, rychlý odbyt soukromého kapitálu.⁴³

V základu asijské finanční krize stály především nedostatky v celkovém uspořádání zemí. Na vývoji krize se především podílel slabý finanční sektor, který byl navíc zatěžován různými půjčkami. Tyto příčiny způsobily kolaps bankovníctví a výroby, způsobily snížení kurzů akcií, pokles rezerv a znehodnocování domácích měn.

Další skupinou je Rusko. To se ale poněkud vymyká výše uvedeným charakteristikám a můžeme ho tedy zařadit do samostatné skupiny. Dluhová krize zde vypukla v roce 1998. Na vinně jsou nezvládnuté transformační procesy, inflace, pokles směnných relací a konec důvěry investorů.

Poslední skupinu vysoce zadlužených zemí tvoří nejméně rozvinuté rozvojové země a to převážně v oblasti subsaharské Afriky. Více než třiceti nejhudším zemím se do roku 2002 podařilo vytvořit zahraniční dluh v neuvěřitelné výši 106 miliard dolarů.⁴⁴ Jistě se shodneme na tom, že tento objem dluhu je prostě nesplacitelný.

3.3 Reakce na zadluženost

Jelikož příčiny zadluženosti byly zřejmé, bylo nutné na ně nějakým způsobem zareagovat. První taková reakce vycházela z představ o přechodné platební neschopnosti. Mezinárodní měnový fond zprostředkoval tzv. dohody o restrukturalizaci dluhů a postiženým zemím ukládal programy na co největší šetření všech prostředků. Tyto úsporné programy měly pomoci zemím ušetřit co největší částku. Ovšem ani toto opatření nijak nepomohlo. Růst dluhů se nepodařilo zastavit.

Můžeme tedy říci, že pokud země šetřily kde mohly, a navíc dluhy stále neklesaly, přivodily tyto opatření pouze hospodářský pokles a sociální napětí v dlužnických zemích. Neexistuje snad nikdo, kdo by to považoval za dobré znamení.

⁴³ Srov. FÁREK, J., a KRAFT, J., *Světová ekonomika, za prahem nového století globálních změn*, s. 86

⁴⁴ Srov. FÁREK, J., a KRAFT, J., *Světová ekonomika, za prahem nového století globálních změn*, s. 87

Existuje však pár věcí, pro které bylo toto šetření užitečné. Napomohlo k reálnějšímu pohledu na dlouhodobý charakter problému zadluženosti. V druhé řadě také na to, jak je nutný ekonomický rozvoj dlužnických zemí v zájmu nejenom splácení jejich dluhů, ale i v předcházení přenosu krize na další regiony.

Pozornost se proto začala soustřeďovat na platební schopnost dlužníků a cesty k nápravě zadluženosti. Z velkého množství návrhů na řešení zadluženosti se nejvíce projevují dvě představy řešení. Jsou to nelegitimní dluhy a morální hazard.

3.3.1 Nelegitimní dluhy a morální hazard

Existují dva krajní body pohledu na problém zadluženosti. Do první kategorie jsou zařazeny nelegitimní dluhy. Ty jsou v první řadě prosazovány nevládními organizacemi, které žádají o odpuštění dluhů nejzadluženějším rozvojovým zemím světa.⁴⁵ Představa těchto nezákonných dluhů se opírá o následující principy:

- úvěr poskytnutý představiteli vládnoucího režimu, aby udržel svou moc, není dluhem státu, ale představitele,
- za dluhu, u kterého nebyly splněny všechny zákonné podmínky pro jeho přijetí nenese stát odpovědnosti,
- úvěr, který slouží k potlačení práv obyvatel, nebo proti jejich zájmu je považován za nezákonný.⁴⁶

Ale je jasné, že odpuštění minulých dluhů jen některým zemím by mohlo vyvolat více požadavků na odpuštění od dalších a dalších zemí. Mezinárodní měnový fond a Světová banka mají obavy, že pokud jim chudé země nesplatí půjčky, klesne jejich vysoké hodnocení na světových finančních trzích.⁴⁷ Díky tomuto vysokému hodnocení mají dobrý přístup k levným soukromým úvěrům. Ty pak mohou poskytovat nejchudším zemím, které na tom tolik neztratí. Nebýt těchto půjček Světové banky, tak by v dnešní době řada těch nejchudších afrických zemí nepřežila déle než čtvrt roku

⁴⁵ Dostupný z [www: <http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=199>](http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=199) (cit. dne 14. 2. 2009)

⁴⁶ Tamtéž

⁴⁷ Tamtéž

a dokonce i země, které jsou již v dnešní době oddlužené, by nedokázaly splácet své dluhy, protože přístup k půjčkám by byl omezenější a jistě i mnohem dražší.

Do kategorie druhé patří nebezpečí morálního hazardu. Jistě se shodneme na tom, že odpouštěním dluhů by v mnohých případech byly odměněny špatně hospodařící země a tím by nebyly motivovány k dalším změnám a vlastnímu rozvoji. Na druhé straně by byly potrestány země, které hospodaří lépe a své dluhy se nějakým způsobem splatit snažily. Proto se mezinárodní instituce přiklánějí spíše k reformám v dlužnických zemích. Nikoho ale jistě nepřekvapí, že na druhé straně stojí skupina expertů, kteří připomínají, že pokusy o velká oddlužení měly v praxi spíše opačnou tendenci.

3.4 Důsledky krizové zadluženosti

Je zřejmé, že někdy až nadměrné zadlužení způsobuje, ale také zesiluje ekonomické, sociální a politické problémy dlužnických států. Ovšem problém zadlužení a narůstající chudoby se netýká jen těch nejchudších zemí. Krize silně dopadá mnohdy i na rozvinutější státy.

Protože problém mezinárodní zadluženosti měl a stále ještě má největší dopady na země rozvojové a rozvinuté, je třeba o jejich důsledcích něco vědět.

Důsledky pro rozvojové země

Ekonomické, sociální a politické problémy rozvojových států můžeme pozorovat v následujících oblastech.

Je logické, že aby země mohly splácet vysoké částky věřitelům, potřebovaly získat peníze. Jedna z možností jak je získat, byla podporovat export. To se však děje na úkor toho hospodářství, které je zaměřeno na domácí potřeby. Mnohé země tak musí

vyvážet potraviny, které samy potřebují pro svou spotřebu, a musí je poté opět nakupovat a dovážet.

Jedním z hlavních problémů v rozvojových zemích je, že řada zemí vynakládá více peněz na splácení dluhů než na vzdělání nebo na zdravotnictví. Elektrárny a vodárny jsou privatizovány, a proto se jejich dostupnost pro obyvatele výrazně zhoršuje.

Dokonce v některých případech musí být peníze pro rozvojovou pomoc použity na splácení dluhů. Některé africké státy vydají více jak polovinu.⁴⁸

Odrázování investorů je taky jeden ze zásadních problémů. Spolu s hrozícím zvýšením daní a rostoucími úroky dochází k odrazování jak domácích, tak zahraničních investorů, kteří se obávají, že peníze, které má země k dispozici, budou použity na splácení starých dluhů a mají nedůvěru ve stabilitu vysoce zadlužených zemí.

Dalším takovým hlavním problémem je životní prostředí. Jeho ničení je u rozvojových zemích velice aktuální téma. Kvůli velkému tlaku na export jsou zadlužené země nuceny stále více čerpat své přírodní zdroje. To má za následek ničení životního prostředí například těžbou tropického dřeva nebo jeho poškozování průmyslovou velkoprodukcí vyvážených plodin.⁴⁹

Díky vysoké zadluženosti zemí jsou nejvíce postihnuty chudé vrstvy obyvatelstva. Největší sociální zátěž nesou zejména ženy, protože se starají o obživu a každodenní chod rodiny. Rostoucí životní náklady musí vyrovnávat zvýšeným pracovním úsilím.

Důsledky pro rozvinuté státy

I když z názvu vyspělé země vyzařuje něco jako síla, ve skutečnosti tomu tak nemusí být vždy. Chudoba, nedostatečné vzdělání, nedostupné zdravotnictví a potlačování práv na život mohou vést k posílení radikálních myšlenkových směrů, k rostoucímu

⁴⁸ Dostupný z [www: <http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=199>](http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=199) (cit. dne 14. 2. 2009)

⁴⁹ Tamtéž

násilí a v neposlední řadě také k mezinárodnímu terorismu. To vše pak může postihnout i západní vyspělé země.

Stejně jako u rozvojových států dochází v důsledku exportu k ničení životního prostředí. Ani v rozvojových zemích a ani ve vyspělých státech to neznamena nic dobrého. Toto ničení způsobuje klimatické změny, ztrátu biologické rozmanitosti a desertifikaci, tj. proces rozšiřování pouště v důsledku činnosti člověka, což má následně celosvětové následky.⁵⁰

Chudoba obyvatelstva v mnoha zemích může způsobovat až nárůst mezinárodního zločinu. Dochází k rozšiřování osevních ploch pro pěstování drog, protože poptávka po nich se neustále zvyšuje. Rozvoj mezinárodního obchodu s drogami s sebou automaticky nese nárůst mezinárodního zločinu. Vlivem chudoby a nárůstu kriminality upadá celé hospodářství.

S úpadkem národních hospodářství v rozvojových zemích dochází k úbytku odbytišť pro firmy z rozvinutých zemí a to sebou samozřejmě nese malé množství finančních zdrojů, žádný pokrok a tím i zadluženost.

Zadluženost a chudoba způsobují rostoucí počet ozbrojených konfliktů, ať už jde o vnitrostátní nebo mezinárodní konflikty. Humanitární krize používá prostředky na rozvojovou spolupráci a tím roste potřeba drahých mezinárodních vojenských zásahů.

S tím vším roste po celém světě počet uprchlíků. Jsou to lidé, kteří se snaží utéct před situací ve své vlastní zemi. Tím vzniká potřeba další humanitární pomoci. A v zemích kam se uprchlíci stěhují narůstá násilí a odpor.

⁵⁰ Dostupný z www: <<http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=199>> (cit. dne 15. 2. 2009)

3.5 Dosavadní pokusy o řešení zadluženosti

Jak již bylo zmíněno, za počátek krizové zadluženosti se považuje rok 1982, kdy Mexiko nebylo schopné dále plnit své platební závazky a povinnosti. Setkali jsme se s rychlou reakcí ze strany věřitelů, kteří opatřili Mexiku nové úvěry, tzv. čerstvé peníze. Tím mělo být odvráceno nebezpečí této finanční nestability pro celý mezinárodní finanční systém. Ovšem netrvalo dlouho a svou povinnost splácet peníze nemohla dále provozovat Brazílie. Postupně se k ní začaly přidávat i další země. A tak se úvěry dále převáděly, dluhy a splátky stále rostly a nezbývalo nic jiného, než je posouvat do budoucnosti. Tím se měla zajistit a udržet platební schopnost země vůči věřitelům.

Takovýchto státních bankrotů nebylo málo. Jakmile skončila vlna těchto krachů, začaly se objevovat návrhy na mezinárodně platné podmínky, pravidla a postupy, které měly řešit situaci při dalších neschopnostech států splácet své dluhy. Pokusů vyřešit tuto krizovou zadluženost bylo dost. Žádný však neměl požadovaný efekt.

Pokusy o strukturální úpravy států

Programy strukturálních úprav, které byly vytvořeny k překonání krize v zadlužených zemích byly navrženy mezinárodními finančními institucemi. Je jasné, že zadlužené země neměly zcela v normě svoje hospodářství. Proto hlavním cílem těchto úprav bylo reformovat národní hospodářství, tedy pomocí stabilizace a restrukturalizace ho měly navést na tu správnou cestu. Hospodářský růst se tak měl zvýšit a tím pádem by byla možnost splácet dluhy. Ale nic není tak snadné jak bychom si představovali. Protože tyto programy používaly stále stejná opatření, aniž by je přizpůsobily určitým specifickým podmínkám a určitým odlišnostem v jednotlivých zemích a regionech, neměly ten správný efekt.

Programy byly postavené na omezování veřejných výdajů a na privatizaci veřejných podniků a služeb. Tím měla být odstraněna neúnosná výše dluhů, snižována inflace a pokryty pohledávky věřitelů. Dále se zvyšovaly úroky, podporovala se vývozná

ekonomika zemí a probíhaly různé reformy na trhu práce. Tím tyto programy rozumí snižování minimální mzdy a hlavně zamezení růstu mezd.

Programy strukturálních úprav fungovaly přibližně dvacet let. Během této doby fungování se strategie rozhodně neosvědčila. Země jako například Zambie nebo Argentina, které si během programu vedly celkem dobře a bylo na ně sázeno jako na úspěšné hráče to přesto nezvládly a dnes se potýkají s obrovskými problémy. Je jasné, že snižování výdajů do důležitých oblastí rozhodně nemá dobrý vliv na chod celé země. Například, pokud snížíme výdaje v sociální oblasti a ve zdravotnictví můžeme očekávat růst sociální nerovnosti. Nebo pokud snížíme výdaje do školství, klesne nám vzdělanost. Z toho můžeme usoudit, že klesá rozvojový potenciál země.

Můžeme tedy říci, že místo toho, aby se zlepšovalo hospodářství, podporovaly se domácí výrobky a tím i poptávka, rostl průmysl a rozvíjely se a podporovaly malí a střední podnikatelé, namísto toho se podle těchto strukturálních reforem mají vyvážet suroviny a dovážet hotové výrobky z bohatších a průmyslově vyspělejších zemí. Po zamyšlení nad tímto problémem můžeme dojít k názoru, že tento systém snižuje cenu surovin na světovém trhu, protože rozvojové země vyvážejí levně. A volnost pohybu kapitálu na světovém trhu pak způsobuje nejistý růst a nestabilitu světové ekonomiky.

Strategické dokumenty pro snižování chudoby

Po celosvětovém neúspěchu programů, co upravovaly struktury států, a po tom co byly zkritizovány, se od této politiky definitivně ustoupilo. Ovšem netrvalo dlouho a mezinárodní finanční instituce přišly a představily přístup nový. Tento přístup byl založen na dokumentech, které měly strategicky upravovat a snižovat chudobu. Ty se měly stát základní zbraní v boji proti zadluženosti v rozvojových ekonomikách.

Na rozdíl od strukturálních úprav tyto zprávy vypracovávaly dlužnické země a nikoliv Světová banka nebo Mezinárodní měnový fond. Tato strategie spočívala v tom, že si vláda sama stanoví jaké reformy budou pro daný stát nejlepší. Zhodnotí si svou vlastní

situaci a tím předejdou problémům, které vznikly u programů strukturálních úprav. Novinkou bylo to, že vlády mají do vypracování těchto dokumentů zapojovat i občany svých států.

Ovšem doposud všechny strategické dokumenty, které byly zpracovány mají stejný problém jako předchozí strategie. Jak už to bývá, z předešlých chyb se neponaučily. Pro dosažení lepšího růstu a cíle snížit zadluženost používají podobná opatření jako v rámci strukturálních úprav. Přitom jejich pozornost zaujímá neustálý rozvoj zemědělství a vývozní sektor. Přitom nedbají na to, aby produkovaly potraviny a výrobky pro svůj vlastní trh. Neustále vyvážejí suroviny, které se vlivem nestabilního světového trhu prodávají za velmi nízké ceny. Malá pozornost je věnovaná sociální a ekologické sféře.

Můžeme tedy říci, že ani tato strategie se rozhodně nijak neosvědčila a nepřinesla nic nového. Naopak potvrdila, že ať už jde o mezinárodní organizace nebo o samotné státy, řešení krizové zadluženosti vidí pořád v tom stejném.

Věřitelé se do pokusů také zapojili

I když názor odpustit těm nejzadluženějším zemím dluhy byl po dlouhou dobu odmítán snad úplně každým a každou organizací, tak se všechno nakonec obrátilo a názory se začaly měnit. V 90. letech vlády některých věřitelských zemí o tom začaly poprvé přemýšlet. Uvažovalo se o částečném škrtnutí dluhu, který měl sahat až do výše kolem 30%.⁵¹ V následujících letech se začala projednávat i možnost toho, že věřitelé jako Mezinárodní měnový fond nebo světová banka dluhy odpustí také. To se mělo uskutečnit v rámci iniciativy HIPC (Heavily Indebted Poor Countries), přeloženo do češtiny, jedná se o vysoce zadlužené chudé země.⁵²

⁵¹ Dostupný z [www: <http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=199>](http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=199) (cit. dne 22. 2. 2009)

⁵² Srov. FÁREK, J., a KRAFT, J., *Světová ekonomika, za prahem nového století globálních změn*, s. 88

HIPC

Mezinárodní měnový fond a Světová banka tedy poprvé navrhly, že ty opravdu nejchudší země by měly být od dluhů a také všech úvěrů osvobozeny. Jednat se mělo asi o 30 těch opravdu nejchudších rozvojových zemí. Měla jím být poskytnuta pomoc od mezinárodního charakteru. Země, které byly do programu zapojeny musely splňovat podmínku určité výše zadluženosti. V plánu bylo, že pokud všechny tyto země splní stanovené podmínky, bude jejich dluh zmenšen a snížena roční sazba o určitá procenta.

V roce 1999 bylo na summitu zemí G7 odsouhlasena rozšíření této iniciativy a pozměněna některá kritéria.⁵³ Dluhy se měly snížit na hranici, která by pro země byla přijatelnější, nikoliv je zbavit všech dluhů. Ovšem stále se ozývaly hlasy toho názoru, že nejchudší země svůj dluh nikdy nesplatí a bude lepší a jednodušší je rovnou odepsat.

S klidem můžeme říct, že žádný z dosavadních postupů a pokusů o řešení krizové zadluženosti těm nejchudším a nejzadluženějším zemím nepřinesl žádné přijatelné řešení. Rozvinuté země se sice snaží stanovovat nové podmínky pro změnu dluhů i jejich částečné odpuštění, ovšem po zamyšlení zjistíme, že je mnoho faktorů které tuto iniciativu poměrně brzdí. Například o výši oddlužení a jejich podmínkách určité nerozhodují rozvinuté země, ale vlády a mezinárodní organizace a nebo sdružení HIPC se soustřeďuje jen na nejchudší země jihu, ale všichni jistě víme, že je dost zemí často i zadluženějších a s velkým počtem chudého obyvatelstva, které by pomoc určitě také potřebovaly.

Použití výměnných fondů

Ale ne všechny dosavadní pokusy o oddlužení skončily neúspěšně. Jako celkem účinný nástroj se v poslední době projevuje používání výměnných fondů. Oddlužení

⁵³ Srov. FÁREK, J., a KRAFT, J., *Světová ekonomika, za prahem nového století globálních změn*, s. 88

prostřednictvím těchto fondů je někdy i dost efektivní. Princip spočívá v tom, že zadlužená vláda poskytne fond ve své národní měně. Tento fond má určitou procentní výši dluhu. Fondy jsou pak využívány například pro drobné podnikatele, zemědělce, školství nebo zdravotnictví a také sociální projekty. Za to, že jsou tyto užitečné projekty financovány z tohoto fondu, jsou pak odpuštěny částky dluhu odpovídající velikosti fondu. Důležitá je ale kontrola. Kontrolu provádí většinou nevládní organizace nebo dokonce i mezinárodní instituce.

Tato alternativa se prozatím jeví jako velice efektivní a zároveň podporuje důležité součásti a instituce všech zadlužených zemí.

3.6 Používání mezinárodních pravidel

Mnoho státních i mezinárodních organizací, zůrné humanitární organizace a dokonce si troufám říct, že i veřejnost upozorňují na to, že ty opravdu nejchudší země by měly být co nejrychleji oddluženy. Ale pokusů o pomoc těmto státům bylo několik a žádný to nějak převratně nevyřešil.

Pokud svět chce vyřešit nebo se snažit řešit problémy na globální úrovni, musí používat nějaká mezinárodní pravidla, která jsou platná a závazná pro všechny státy, kterých se to týká. Je tedy nutností takováto pravidla vytvořit. Měly by jasně určovat kdo bude mít jaké pravomoci při šetření a řešení mezinárodních problémů, a to nejen dlužnických problémů.

Existují dvě sdružení, které se scházejí za účelem řešení krizové zadluženosti. Jedním sdružením je Londýnský klub a tím druhým je klub Pařížský.⁵⁴ Oba dva hrají důležitou roli v řešení problému druhů.

⁵⁴ Dostupný z [www: <http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=199>](http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=199) (cit. dne 6. 3. 2009)

Pařížský klub

Sdružuje devatenáct zástupců nejbohatších věřitelských vlád. Účel scházení je snad jasný. Snaží se organizovat dluhy a ulehčit od jejich zátěže.

Pařížský klub vznikl v roce 1956. Impulsem k tomu bylo setkání Argentiny s věřiteli. Ti se chtěli pokusit dohodnou na podmínkách splácení dluhů. Od té doby se zástupci věřitelských vlád pravidelně schází, aby našli společný přístup k řešení těžké situace nejchudších a rozvojových zemí. Jejich sídlem se stalo francouzské ministerstvo financí.

Shromáždění věřitelských vlád se koná několikrát do roka. K jednání jsou samozřejmě pozvány i dlužnické státy, o kterých se zrovna jedná. S touto zemí jsou vedeny rozhovory a je vyslechnut její názor. Ovšem z rozhodování je země vyloučena. Výsledky rozhovorů mají pouze doporučující charakter. Vzhledem k výsledkům a názoru shromáždění jsou se státy uzavřeny smlouvy.

V rámci Pařížského klubu byla vytvořena Iniciativa snížení dluhů pro vysoce zadlužené země, o které již bylo hovořeno. Vedle toho má působnost i Londýnský klub.

Londýnský klub

Jde o neformální sdružení mezinárodních obchodních bank. Tyto banky jednájí jako poskytovatelé úvěrů s dlužnickými zeměmi. Poskytnuté úvěry jsou pak bez jakýchkoliv veřejných nebo státních záruk.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývá problémem mezinárodní zadluženosti ve světové ekonomice. Z analýzy tohoto problému vyplývá, že mezinárodní zadluženost je problém na globální úrovni. Jeho vývoj ovlivnilo několik zásadních zvrátů ve světovém hospodářství. Jde o zvraty jako ropná krize, pád zlatého standardu nebo zvýšení úrokových sazeb.

V dnešní době má zadluženost opravdu katastrofální podobu, a je více než zřejmé, že většina rozvojových zemí nemůže své dluhové závazky nikdy splnit. Pokusů o řešení této situace bylo již několik. Ať už jde o pokusy ze strany státních orgánů nebo soukromých věřitelských organizací, žádný neměl požadovaný efekt a nedosáhl viditelných výsledků.

Odpouštění dluhů, o kterém se tolik hovoří řešením určitě není, protože by to vedlo k čím dál větší pasivitě těchto států. Půjčky nebo úvěry problém také nevyřeší, protože často putují do nesprávných rukou, a pak jsou využity naprosto neefektivně, zbytečně a mnohdy i na válečné účely. Rozvojové země se tímto nacházejí v tzv. začarovaném kruhu, ze kterého vede dlouhá a těžká cesta ven. Na druhou stranu se vyspělé ekonomiky snaží už několik desetiletí najít efektivní řešení, ale situaci se pravděpodobně v nejbližší budoucnosti vyřešit nepodaří.

Existuje vůbec řešení tohoto problému? Nejvíce postižený rozvojový svět si zvykl na pomoc od vyspělých zemí. Nemá snahu o vlastní rozvoj ani nějakou produkci. Jen pasivně čeká na mezinárodní pomoc. Je tedy naprosto zřejmé, že nepřetržité přilévání peněz do rozvojových ekonomik je naprosto neefektivní a zbytečné.

O mnoho lepší řešení by bylo naučit obyvatele rozvojových zemí hospodařit se zdroji a vést je k lepšímu využívání. Dobrým začátkem by bylo začít poskytovat vzdělání, kvalifikovat pracovníky a rozvíjet průmysl a služby. Pokud se tomuto rozvojové země naučí, naučí se postarat samy o sebe a pomoc od vyspělejších států nebude nutná, přestanou být závislími.

Každá rozumná vize dalšího vývoje, závisí na úspěšném zvládnutí nejen tohoto celosvětového problému, ale všech globálních problémů, protože jsou vzájemně propojeny a tudíž mezinárodní zadluženost je ovlivňována dalšími problémy a ty naopak působí na ni. Celosvětové problémy nezanedbatelným způsobem ovlivňují populaci a život na celém světě.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora:	Daňková Eva
Instituce:	Moravská vysoká škola Olomouc
Název práce v českém jazyce:	Problém mezinárodní zadluženosti ve světové ekonomice
Název práce v anglickém jazyce:	Problem international indebtedness in world's economy
Vedoucí práce:	Ing. Eva Jílková, Ph.D.
Počet stran:	48
Počet příloh:	0
Rok obhajoby:	2009
Klíčová slova v českém jazyce:	Světová ekonomika, problém mezinárodní zadluženosti
Klíčová slova v anglickém jazyce:	World economy, problem international indebtedness

Předkládaná bakalářská práce se zabývá problémem mezinárodní zadluženosti ve světové ekonomice. Jejím cílem je analyzovat toto téma v rámci světové ekonomiky, zjistit a přiblížit příčiny vzniku zadluženosti, její postupný vývoj od poloviny 20. století, a také dosavadní pokusy o snížení chudoby.

V teoretické části je postupně pomocí deskripce vymezena světová ekonomika, co je to globalizace, jaké rozeznáváme problémy světové ekonomiky a jak můžeme chápat peníze jako dluh.

Praktická část je rozdělena do několika podkapitol, které se zabývají těmi nejdůležitějšími aspekty zadluženosti. Pomocí analytických postupů zkoumá co je to zadluženost, jak se vyvíjela, její příčiny, ale i jaké nové závěrečné dedukce z nich můžeme vyvodit nebo popřípadě odhadnout možnosti řešení.

Construed baccalaureate thesis deal with problem international indebtedness in world's economy. Its aim is analyze this subject in terms of world's economies, find out and draw near causes rise indebtedness, its gradual evolution from halves 20. century, as well as present advances about decrease poverty.

In theoretic parts is step by step by the help of deskripce determinate world economy, what is that globalization, what distinguish problems world's economies and how can we get money like debt.

Practical part is divided to the of several subchapterthat the deal with by those most important aspects indebtedness. By the help of analytical progress investigate what is that indebtedness, how develop, its causes, but also what new final deduction of them we can make out or eventually gauge possibility solving.

LITERATURA A PRAMENY

FÁREK, Jiří, KRAFT, Jiří. *Světová ekonomika za prahem nového století globálních změn: Vstup do 21. století*. 2. vyd. Liberec: Vysokoškolský podnik Liberec, s. r. o., 2006. 252 s. ISBN 80-7372-142-2.

KEPEC, Oldřich, PŠEJA Pavel. *Mezinárodní politická ekonomie*. 1. vyd. Praha: Masarykova univerzita, 2006. 159 s. ISBN 80-210-4121-8.

DURČÁKOVÁ, Jaroslava, MANDEL, Martin. *Mezinárodní finance*. 3. rozšířené vyd. Praha: Management press, s. r. o., 2007. 187 s. ISBN 978-88-7261-170-6.

CIHELKOVÁ, Eva, a kol. *Světová ekonomika, regiony a integrace*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, spol. s. r. o., 2002. 244 s. ISBN 80-247-0193-6.

CAMERON, Rondo. *Stručné ekonomické dějiny světa: Od doby kamenné do současnosti*. Z anglického originálu přeložil Vladimír Drábek. 1. vyd. Most: Victoria Publishing, 1996. 457 s. ISBN 80-85865-21-1.

TICHÁ, Milena. *K aktuálním ekonomickým problémům*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2004. 95 s. ISBN 80-7290-211-3.

FOLTÝN, Vladimír, JENÍČEK, Jaroslav. *Globální problémy a světová ekonomika*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 269 s. ISBN 80-7179-795-2.

KUNEŠOVÁ, Hana, CIHELKOVÁ, Eva, a kol. *Světová ekonomika, nové jevy a aspekty*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 319 s. ISBN 80-7179-455-4.

JENÍČEK, Vladimír. *Globalizace světového hospodářství*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002. 152 s. ISBN 80-7179-787-1

CIHELKOVÁ, Eva, a kol. *Světová ekonomika – Základní rysy a tendence vývoje*.
2. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. 258 s. ISBN 80-245-0687-4

AULICKÁ, Hana, PROCHÁZKA, Martin, a kol. *Všeobecná encyklopedie: 8. svazek*.
1. vyd. Praha: Diderot, 1999. 493 s. ISBN 80-902723-0-4

Internetové stránky:

Ústav mezinárodních vztahů Praha: <<http://www.iir.cz/>>

Rozvojovka: <<http://www.rozvojovka.cz/>>

Magazín VIPmag: <<http://www.vipmag.cz/>>

Dům financí: <<http://www.dumfinanci.cz/>>

Britské listy: <<http://www.britske-listy.cz/>>

Wikipedie – otevřená encyklopedie: <<http://cs.wikipedia.org/>>

Seznam – encyklopedie: <<http://encyklopedie.seznam.cz/>>

Ekonomický portál Euroekonom: <<http://www.euroekonom.cz/>>

SEZNAM ZKRATEK

MMF	Mezinárodní měnový fond
OPEC	Organizace zemí vyvážejících ropu
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
ČR	Česká republika
HIPC	Vysoce zadlužené chudé země
OSN	Organizace spojených národů

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 – Hrubý domácí produkt a rovnost kupní síly za rok 2005	14
Graf č. 2 – Cena ropy na světových trzích od 1970 do 2009.....	22
Graf č. 3 – Vývoj objemu vnějšího dluhu (v mld. USD).....	25